

INSTITUTIONEN FÖR
SPRÅK OCH LITTERATURER

KARLSSON PÅ TAKET

Svenska neologismer i rysk översättning

Rebecka Åberg

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	RY1302
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt /2015
Handledare:	Jessica Carlzohn
Examinator:	Svetlana Polsky
Rapport nr:	

Abstract

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: RY1302
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt/2015
Handledare: Jessica Carlzohn
Examinator: Svetlana Polsky
Rapport nr:
Nyckelord: Neologismer, översättning, Astrid Lindgren, *Karlsson på taket*

Syfte: Syftet är att undersöka och jämföra hur neologismer översatts i två olika översättningar till ryska av Astrid Lindgrens *Lillebror och Karlsson på taket*.

Teori: Jag har bl a använt mig av Vinays och Darbelnets forskning kring olika översättningsmetoder

Metod: Jag har jämfört de svenska neologismerna med de ryska ord som använts i översättningarna och analyserat de ryska orden med hjälp av lexikon och ovan nämnda teorier

Resultat: Neologismerna har i en del fall översatts genom översättningslån eller genom transposition, men framför allt har de förtydligats i de ryska översättningarna. Ryska neologismer har i princip inte använts för att översätta de svenska orden.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	4
1.1 Syfte	5
2 Teori och metod.....	6
3 Översättning av svenska neologismer till ryska	9
3.1 Översättning av neologismer	9
3.1.1 Direktlån.....	9
3.1.2 Översättningslån.....	10
3.1.3 Direktöversättning	11
3.1.4 Transposition.....	11
3.1.5 Modulation	13
3.1.6 Utelämning av ord	15
3.1.7 Förtydliganden.....	16
3.2 Översättning av <i>filura</i>	18
3.2.1 Transposition.....	18
3.2.2 Modulation	19
3.2.3 Förtydliganden.....	20
3.2.4 Utelämning av ord	24
4 Sammanfattning.....	25
Referenslista	27
Bilaga De svenska neologismerna och deras ryska översättning	29

1 Inledning

Astrid Lindgren är en av Sveriges mest kända författare. Hennes barnböcker har översatts till många olika språk. Redan i hennes genombrottsbok *Pippi Långstrump* som kom ut 1945 leker hon med språket och låter Pippi hitta på nya ord som ”sakletare” och ”pluttifikation”. Detta bröt mot tidens normer för barnlitteratur. Enligt Vivi Edström bröt stilen ”mot tidens krav på exemplariskt vårdad framställning i böcker för barn” (Edström 2000, s 105). Hon menar att med ”Pippi Långstrump har Astrid Lindgren erövat sitt språk eller rättare sagt en del av sitt språk. I Pippis hisnande normbrytningar där locket liksom åker av språket, känner man författarens lust att möta ett auditorium och spela upp sitt register” (Edström, s 113).

Leken med språket och de nya och ovanliga orden blev en del av Lindgrens litterära stil och förekommer även i hennes senare böcker som t ex i *Madicken* (1960), bl a när Lisabet säger ”Pilutta dig”, och i *Lillebror och Karlsson på taket* (1955), där Karlsson beskriver sig som t ex ”köttbullemakare” och ”filurare”.

Den typ av ord som kännetecknar Lindgrens stil kan betecknas som neologismer. Neologism förklaras i *Nationalencyklopedin* (1994) som ”nyord, språklig nybildning”, som i svenskan oftast bildas genom sammansättning av ord, som t ex ”köttbullemakare” ovan, eller genom avledning, som t ex ”filurare”. Jag har blivit intresserad av hur neologismer kan översättas och har därför valt att titta närmare på ryska översättningar av Astrid Lindgrens *Lillebror och Karlsson på taket* och hur neologismer hanterats där.

I de tre böcker som Lindgren skrivit om Karlsson på taket spelar neologismerna en viktig roll. Edström menar att dialogen mellan Lillebror och Karlsson upptar ca 50 % av texten i Karlsson-böckerna och deras samtal är därmed en central del av berättelsen. Hon skriver om ”den verbala ysterheten, replikkomiken, förvrängningarna och de annorlunda orden” som kännetecknar Karlsson (Edström, s 127). Karlssons speciella språk och de neologismer som Lindgren lägger i hans mun är alltså en viktig del av boken och viktiga för att karaktärisera honom. Detta tar även Staffan Skott upp. Han menar att Karlssons ”språkliga resurser tjänar till att karaktärisera honom” (Skott 1977, s 97).

Den första boken om Karlsson, *Lillebror och Karlsson på taket*, kom ut på svenska 1955. Redan 1957 översattes den till ryska av Lilianna Lungina. Hon översatte sedan även de följande böckerna om Karlsson på taket. Karlsson blev snabbt en populär figur i dåvarande Sovjetunionen och böckerna blev där även till en tecknad film 1968. *Lillebror och Karlsson på taket* nyöversattes sedan till ryska av Ljudmila Braude och Nadezjda Beljakova 1994.

Skott tar upp Lunginas översättning av böckerna om Karlsson på taket till ryska och menar att en svårighet vid översättningen av Astrid Lindgrens böcker till ryska var att språket är talspråk. På ryska i Sovjetunionen hade man en annan norm av vårdat skriftspråk. Astrid Lindgren hade själv inte, enligt Skott, ”kunnat skriva som Astrid Lindgren på ryska. Hennes språk inte bara ligger talspråkets andhämtning mycket nära, det är rent och oförfalskat talspråk rakt igenom, om än osedvanligt uttrycksfullt och medvetet. Så skriver man inte på ryska. I Sovjetunionen råder det vårdade skriftspråkets diktatur” (Skott, s 84f). Lindgrens språk var något alltså något nytt för rysk barnlitteratur.

1.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka och jämföra vilka olika strategier översättarna Lilianna Lungina (Lindgren, 2004) samt Ljudmila Braude och Nadezjda Beljakova (Lindgren, 2008) använt för att översätta svenska neologismer i sina översättningar av Astrid Lindgrens *Lillebror och Karlsson på taket* till ryska.

Först kommer jag i del 2 av uppsatsen att redogöra för de teorier och den metod jag använt mig av. Sedan kommer jag i del 3 att ta upp de svenska neologismerna i *Lillebror och Karlsson på taket* och deras ryska översättning. Slutligen kommer jag att i del 4, utifrån de teorier och den tidigare forskning som presenterats i del 2, sammanfatta och diskutera de strategier som översättarna använt för att översätta neologismer.

2 Teori och metod

Astrid Lindgren har skrivit tre böcker om Karlsson på taket. I den här uppsatsen har jag valt att fokusera på den första boken *Lillebror och Karlsson på taket* då den översattes först. För att se hur olika översättare valt att lösa problemet med neologismer har jag valt att titta på de båda olika översättningarna av Lungina och av Braude/Beljakova av *Lillebror och Karlsson på taket*.

Vid genomläsning av *Lillebror och Karlsson på taket* har jag funnit 20 olika ord som på svenska är neologismer. Som sådana har jag räknat ord som inte finns upptagna i *Svenska Akademiens Ordlista, SAOL (2006)*. Vid jämförelse med äldre upplagor av *SAOL* finns inte orden ifråga med där heller. För att få en överblick över vilka neologismerna är och hur de översatts har jag listat dem i Bilaga De svenska neologismerna och deras ryska översättning, som visar de svenska orden och hur många gånger de förekommer i texten samt vilka ryska ord och uttryck de översatts med i de båda översättningarna.

De ryska ord och uttryck som använts för att översätta de svenska neologismerna har jag sedan analyserat med hjälp av *Толковый словарь русского языка Ожегова* och *Словарь живого великорусского языка В. И. Даля* samt *Современный толковый словарь русского языка Ефремовой* för att ta reda på de ryska ordens betydelse och användning. Jag har även använt *Norstedts ryska ordbok* för att se hur de svenska orden har översatts där.

Rune Ingo tar i sin bok *Från källspråk till målspråk* upp den jämförande stilforskning som utförts av Vinay och Darbelnet, vilka beskriver sju olika översättningsmetoder. De tre första kallar de för direkta metoder.

1 *Direktlån* från källspråket, där källspråkets ord används i målspråket som lånonord, t ex glasnost från ryskan lånas direkt till engelskan.

2 *Översättningslån*, vilket beskrivs som att ”Genom direkt översättning av två- och flerledade sammansatta ords eller ordgruppers led får man en målspråklig motsvarighet, som är mycket lätt att behärska för översättare och andra språkbrukare och som formellt kommer mycket nära källspråkets uttryck.” Det är här fråga om sammansatta ord och uttryck som översatts direkt.

3 *Direktöversättning* ord för ord eller bokstavig översättning, t ex att svenskans ”vatten” översätts till engelska som ”water”. Detta är dock inte alltid möjligt, ”eftersom slutresultatet kan bli en översättning som förmedlar en annan betydelse eller är fullständigt obegriplig på målspråket, på grund av språkens strukturella olikheter är helt omöjlig, pragmatiskt inte har någon adekvat motsvarighet i målspråket eller får sin tolkning på alldeles fel nivå i målspråket.”

De följande fyra metoderna kallar Vinay och Darbelnet för indirekta metoder.

4 *Transposition* innebär att man flyttar runt ord i en mening eller ”sådan översättning av ett textmaterial som innebär byte av ordklass men som inte leder till byte av betydelse.”

5 *Modulation* är en omskrivning med andra ord eller uttryck, ”en variation av budskapet som innebär att man ser på samma sak ur en annan synvinkel eller i ett annat ljus.” Som exempel tar Ingo svenskans ”barnstol”, som till engelska översätts som ”high chair”.

6 *Ekvivalens* innebär att texten ”kan beskriva samma situation genom att använda sig av helt avvikande semantik, stilmedel och strukturer”. Ofta är det fråga om t ex idiom och talesätt.

7 *Adaption* är när man ”använder två olika situationer för att beskriva samma fenomen. Behovet av en sådan översättning uppstår, när den situation som beskrivs är okänd i målspråket, varvid den bör ersättas med en situation av samma typ eller en likvärdig situation, dvs en situation som har samma symbolvärde för målspråkets läsare som den hade för originaltextens läsare.” Ingo tar upp som exempel på detta olika populära sportgrenar och maträtter i källspråkets kultur som skulle kunna bytas ut mot motsvarande välkända sportgrenar och maträtter i målspråkets kultur (Ingo, s 179ff).

Jeremy Munday tar upp bland annat neologismer och översättningen av dessa i sin bok *Introducing Translation Studies*. ”Markedness relates to a choice or pattern of choices that stand out as unusual and may come to the reader’s attention. So, in English a sequence such as *Challenging it is. Boring it isn’t* is marked because of the unusual word order with the adjectives in first position.” (Munday 2012, s 96) Det är här fråga om ord och uttryck som sticker ut och väcker läsarens uppmärksamhet, vilket många av de neologismer som används i *Lillebror och Karlsson på taket* gör för en svensk läsare.

Munday skriver vidare att "In translation it may usually be expected that a marked item in the ST would be translated by a similarly marked item in the TT but this is not always so. Some work has investigated the possibility that translation may be less marked. Kenny (2001), for instance, looks at the translation of creative lexical items and neologisms from German literary texts" (Munday, s 96). Enligt Munday tenderar därmed en översättning att vara mer utslätad än källtexten.

En översättare av barnlitteratur måste ta i beaktande det faktum att läsaren är ett barn. Riita Oittinen ser översättning som en dialog mellan författaren, översättaren och läsaren och andra inblandade. Översättaren översätter utifrån sin barnsyn och sina egna upplevelser av att vara barn, och är präglad av den tid och kultur han eller hon lever i. Dock har författaren redan anpassat sin text med tanke på att läsaren är barn och översättaren behöver naturligtvis också vara lojal mot originaltextens författare. Enligt Oittinen var Astrid Lindgren noga med hur hennes böcker översattes. "In other words, she wants to create and maintain the image she has of herself and her writing [...]" (Ottinen 2000, s 81f).

Oittinen ser emellertid ingen konflikt mellan att vara lojal mot författaren och mot målspråkets läsare. "Translators in turn complement, adapt their texts on the basis of their viewpoint of their own culture and language. When translating for children, taking into consideration the target-language children as readers is a sign of loyalty to the original author. When a text lives on in the target-language, by which I mean that it is accepted and loved through the translation, the translator of such a text has achieved loyalty to the author of the original" (Ottinen, s 84).

3 Översättning av svenska neologismer till ryska

Jag kommer här att ta upp de svenska neologismerna i *Lillebror och Karlsson på taket* och hur de översatts i de båda översättningarna. Jag har funnit att översättarna använt sig av flera av de metoder som Vinay och Darbelnet beskriver. I översättningarna av neologismerna finns även förtydliganden och utelämning av ord, vilket kommer att beskrivas närmare nedan.

Filura och ord bildade av detta ord har jag tagit upp för sig, då *filura* är den neologism som förekommer överlagset flest gånger i *Lillebror och Karlsson på taket*. AL står för citat ur Astrid Lindgrens källtext (Lindgren, 2003), ЛЛ för citat ur Lunginas översättning (Lindgren, 2004) och Б/Б för citat ur Braude/Beljakovas översättning (Lindgren, 2002).

3.1 Översättning av neologismer

3.1.1 Direktlån

I ett par fall har översättarna använt det svenska ordet även på ryska.

1. AL: Och så skuttade han iväg över taket. ”*Hejsan hoppсан, Lillebror, skrek han. ”Hejsan hoppсан, Karlsson*”, sa Lillebror. Men han tittade hela tiden på brandsoldaten som kom allt närmare. (s 89)

Б/Б: И крикнув Малышу «*хейсан-хонпсан!*», он побежал вприпрыжку по крыше.- *Хейсан-хонпсан, Карлссон!*- ответил ему Малыш, не спуская глаз с приближающихся пожарников. (s 56)

Хейсан-хонпсан används av Braude/Beljakova för *hejsan hoppсан* på de flesta ställen. De har använt det svenska ordet direkt som hälsningsfras. De första gångerna används

Хейсан-хонпсан! Привет! De har då kombinerat den svenska hälsningen med en rysk hälsningsfras för att förtydliga att Lillebror och Karlsson hälsar på varandra.

2. AL: ”Det är mitt *plutti-plutti-plutt* som har verkat”, sa Karlsson. (s 76-77)

ЛЛ: - Это мой *плюти-плюти-плют* подействовал, - произнёс Карлсон. (s 60)

Här försöker Karlsson lugna en skrikande baby genom att använda *plutti-plutti-plutt* som en slags formel. *Плюти-плюти-плют* används av Lungina på alla ställen där ordet förekommer. Hon har direktlånat ordet, vilket i sammanhanget fungerar bra, då *plutti-plutti-plutt* låter som en formel eller nonsens-ramsa på svenska och inte heller på ryska har någon känd betydelse utan ger samma intryck av nonsens-ramsa eller formel.

3.1.2 Översättningslån

Flera av de svenska neologismer som är sammansatta ord har översatts genom vad Vinay och Darbelnet kallar översättningslån.

3. AL: ”Jag är världens bästa *tuppmålare*” sa Karlsson och landade bredvid Lillebror med en elegant sväng. (s 20)

ЛЛ: Я лучший в мире *рисовальщик петухов* – сказал Карлсон и, сделав изящный разворот, приземлился на пол рядом с Малышом. (s 19)

Б/Б: Я лучший в мире *рисовальщик петухов*, - заявил Карлссон и, сделав элегантно круг, приземлился рядом с Малышом. (s 15)

Рисовальщик петухов används här i båda översättningarna för att översätta *tuppmålare*.

Рисовальщик betyder enligt Ožegov ”художник, владеющий искусством рисунка, художник-график, специалист по рисованию карандашом, пером”. Norstedts översätter det som ”tecknare, ritare”. Enligt Dal' är рисовальщик ”кто вообще рисует”. ”Мålare” har på svenska betydelsen av en som målar (oftast med pensel), medan det ryska ordet snarare innebär att rita/teckna ”карандашом, пером”. Dock kan enligt Norstedts *рисовать* översättas även som ”måla”. Båda översättarna har här direktöversatt *tupp + målare* och satt samman till ett uttryck.

4. AL: ”Jag ska städa lite först, men det ska inte ta lång tid. Världens bästa *snabbstädare*, gissa vem det är”, undrade Karlsson skälmaktigt. (s 21)

Б/Б: Мне сначала нужно немного прибраться, но это не займёт много времени. Угадай, кто самый быстрый в мире *прибиральщик*? – спросил Карлссон, лукаво прищурясь. (s 16)

Быстрый прибиральщик har använts här för *snabbstädare*. Прибиральщик tas bara upp av Dal' och förklaras där som ”прибирающий что-либо”. Прибиратель betyder enligt Norstedts att ”städa” eller ”plocka undan”. Det är alltså ett ovanligt ryskt ord som används, men med samma betydelse som det svenska. Braude/Beljakova har tagit ett ord för snabb på ryska och ett ord för städare och satt samman dessa.

5. AL: ”Underbart god köttbulle! Man skulle nästan kunna tro att världens bästa *köttbullemakare* hade gjort den, men det har han ju bevisligen inte”, sa Karlsson. (s 26)

Б/Б: - Не котлетка, а объедение! Можно подумать, что её приготовил лучший в мире *котлетный мастер*, но это, ясное дело, вовсе не так. (s 18)

Котлетный мастер används av Braude/Beljakova. Котлетный är enligt Ožegov och Dal' ett ryskt ord som kommer av *котлета*, *котлетт*, *biff*, *burgare*. Мастер kan enligt Norstedts översättas som ”mästare” eller ”-makare” i t ex *urmakare - мастер часовых дел*. Även här har översättarna satt samman ett ord för köttbulle och ett ord för makare.

6. AL: "Världens bästa tårtätare, det är Karlsson på taket", sa han och log ett soligt leende. (s 153)

ЛЛ: - Лучший в мире *истребитель пирогов* - это Карлсон, который живёт на крыше! - сказал он и радостно улыбнулся. (s 117)

Б/Б: Карлссон, который живёт на крыше - лучший в мире *поедатель торта* – заявил он и солнечно улыбнулся. (s 92)

Поедатель торта används av Braude/Beljakova. Торт är det ord som Norstedts använder för att översätta svenskans tårta. Поедатель är enligt Dal' "поевший, поедающий".

Jefremova förklarar det som "тот, кто поедает, поглощает кого-либо, что-либо". Det är två ryska ord som tillsammans betyder just tårtätare.

Истребитель пирогов används av Lungina för tårtätare. Истребитель är enligt Ožegov "тот, кто истребляет кого-что-н.". Norstedts översätter det som "utrotare, förstörare".

Verbet истребить kan dock enligt Norstedts ha betydelsen av att "sluka". Пирог betyder enligt Norstedts "pirog" eller "mjuk kaka" och motsvarar inte direkt svenskans tårta. Kanske har Lungina sneplat på engelskans "cake". Hon har dock använt samma princip som Braude/Beljakova och översatt de båda orden tårta + ätare och satt samman dem till ett uttryck.

3.1.3 Direktöversättning

En av de svenska neologismerna har Braude/Beljakova direktöversatt.

7. AL: "Jag är ett litet *motoriserat* spöke, vilt men vackert", sa Karlsson. (s 107)

Б/Б: Я *моторизованное* привидение, - сказал Карлссон, - жуткое, но красивое. (s 67)

Моторизованный förklaras av Ožegov och Jefremova som ett adjektiv bildat av моторизовать, som i sin tur innebär att "Оснащать войска моторным транспортом." Det motsvarar det svenska adjektivet motoriserad som Skott menar kan användas i militära sammanhang även på svenska. Som vi kommer att se nedan har Lungina valt en annan metod för att översätta motoriserad.

3.1.4 Transposition

Några av de svenska neologismerna har översättarna översatt genom transposition. De har flyttat på ordet och gett det en annan ordklass. Det gäller framför allt neologismer bildade genom avledning.

8. AL: Den här kaffedrickningsstunden efter middan var nästan det trevligaste på hela dagen. (s 33)

ЛЛ: Вот эти минуты, когда вся семья после обеда пила кофе, были, пожалуй, самыми приятными за весь день. (s 28)

Б/Б: Сидеть за кофейным столом после ужина, пожалуй, самое приятное дело за весь день. (s 25)

Här har båda översättarna valt att skriva om meningen. Kaffedrickningstunden är sammansatt inte bara av två utan tre ord, vilket naturligtvis gör det svårare än med två ord att hitta en motsvarighet som låter naturlig i en översättning. Översättarna har använt bisatser istället.

9. AL: ”Jag tycker om dig, mamma”. ”Vad jag är glad för det”, sa mamma. ”Ja... Jag tycker om dej för allt det där *raret* som du har.” (s 52)

ЛЛ: Как я люблю тебя, мамочка! – Я очень рада, - сказала мама. – Да... Я люблю тебя потому что *ты такая милая*. (s 42)

Б/Б: - Я тебя люблю! – А я этому очень рада, - ответила она. – Да... я люблю тебя, потому что ты такая *хорошая-прехорошая!* (s 36)

Такая милая, ”så rar”, används av Lungina. Det är en omskrivning av meningen med två ryska adjektiv istället för substantivet *raret*.

Хорошая-прехорошая används av Braude/Beljakova för *raret*. Även här har meningen skrivits om med två adjektiv istället för substantiv. Прехороший finns inte med i något av lexikonen. Enligt Norstedts kan prefixet пре- framför adjektiv uttrycka hög grad av en egenskap, dvs ”mycket bra”. Översättarna har inte använt något ryskt ord för rar, som т ex милый. De har översatt det svenska ordet inte bara genom transposition utan även genom modulation och använt ett annat positivt adjektiv istället för rar.

10. AL: Karlsson såg först lite trumpen ut, men sedan sa han viktigt: ”Jag ska också resa till min mormor. Hon är mycket *mormorigare* än din.” (s 136-137)

ЛЛ: Карлсон сперва помрачнел, а потом важно произнес: - Я тоже еду к бабушке, и моя бабушка гораздо *больше похожа на бабушку*, чем твоя. (s 105)

Б/Б: Карлссон сначала нахмурился, но потом с важностью сказал: - Я тоже еду к своей настоящей бабушке. Моя бабушка- *так бабушка*. Она куда *настоящее*, чем твоя. (s 85)

Больше похожа на бабушку, mer lik en mormor, används av Lungina för *mormorigare*. Meningen har skrivits om med ett adjektiv och ett substantiv som bestämning till adjektivet istället för bara ett adjektiv. Dock ger *mormorigare* på svenska intrycket att personen ifråga är mer som en mormor ska vara, medan det ryska uttrycket leder tankarna mer till hennes utseende, att hon är lik en mormor.

Бабушка - так бабушка, *она куда настоящее* används av Braude/Beljakova. Kuda kan enligt Norstedts vid komparativ betyda ”mycket”. Dvs ”hon är mycket verkligare”. Meningen

har skrivits om med substantivet för mormor + ett adjektiv i komparativ. Översättarna har försökt få fram betydelsen att Karlssons mormor är mer som en mormor ska vara genom att tala om att hon är ”куда настоящее”, hon är ”бабушка - так бабушка”.

11. AL: ”Jag är ett litet *motoriserat* spöke, vilt men vackert”, sa Karlsson. (s 107)

ЛЛ: - Я небольшое привидение *с мотором!* – кричал он. – Дикое, но симпатичное! (s 85)

С мотором, ”med motor”, används av Lungina. Istället för ett adjektiv har hon använt en preposition + substantiv. Det är enkla vardagliga ord på ryska, medan Karlsson på svenska uttrycker sig på ett oväntat sätt. Braude/Beljakova använder här ett mer ovanligt ryskt adjektiv *моторизованный*, som vi tidigare sett.

3.1.5 Modulation

Av de svenska neologismerna har flera översatts genom vad Vinay och Darbelnet kallar modulation. Översättarna har inte direktöversatt utan använt lite andra ord och uttryck. Det gäller t ex flera av Karlssons benämningar på sig själv, där han använder nya sammansatta ord. Översättarna har då valt att använda etablerade ryska ord istället för att översätta Karlssons neologismer ordagrant.

12. AL: ”Åtminstone när det gäller mej. Jag är en vacker och *genomklok* och lagom tjock man i mina bästa år”, sa han. (s 12)

Б/Б: - Как я, отвечал весело Карлссон. - Я красивый, *чертовски умный* и в меру упитанный мужчина в цвете лет. (s 9)

Чертовски умный används av Braude/Beljakova för *genomklok*. Norstedts översätter det som ”förbaskat”. Enligt Ožegov används det ”для обозначения сильного проявления или большого количества чего-н”. Översättarna har valt ett annat förstärkningsord till *klok* istället för *genom*.

13. AL: ”Vi skulle kunna ha en trolleriföreställning”, sa Karlsson, när han hade slutat tjura. ”Världens bästa *trollerimakare*, gissa vem det är!” (s 123)

ЛЛ: - Давайте устройм «Вечер чудес», -сказал Карлссон, перестав дуться. -Угадайте, кто лучший в мире *фокусник?* (s 96)

Б/Б: - Мы могли бы устроить представление фокусника, - предложил Карлссон, перестав дуться. - Угадайте, кто лучший в мире *фокусник?* (s 76)

Фокусник är det som används i båda översättningarna för *trollerimakare*. Ožegov förklarar det som ”артист, показывающий фокусы”, t ex цирковой фокусник. Jefremova översätter det också som ”профессионал, демонстрирующий фокусы - трюки, основанные на

хитрости и ловкости”. Det är alltså det ryska ord som används om trollkarlar t ex på cirkus. När Karlsson uppträder som trollerimakare försöker han se ut just som en traditionell cirkustrollkarl med svart hatt och mantel.

14. AL: ”Tror du inte att världens bästa *byggmakare* vet vad man kan bygga och inte bygga”, undrade Karlsson. (s 27)

ЛЛ: -Неужели лучший в мире *строитель* не знает, прервал Малыша Карлсон, - что можно построить из этого строительного материала! (s 25)

Б/Б: - По-твоему, лучший в мире *строитель* не знает, что можно строить, а что нельзя? – возмутился Карлссон. (s 20)

Karlsson använder byggmakare om sig själv när han ska bygga med Lillebrors bygglåda. *Строитель*, ”byggare”, används i båda översättningarna. Översättarna har här valt att inte göra ett direktlån och översätta de båda svenska orden och sätta samman dem till ett ryskt uttryck. De har istället använt ett vanligt ryskt ord för någon som bygger.

15. AL: ”- Jag måste nog in på verkstad och rundsmörjas. Kunde naturligtvis göra det själv”, sa han, ”för jag är världens bästa *motorskötare*, men jag har inte tid... nej, jag tror jag lägger in mej på verkstad.” (s 16)

Б/Б: Надо лететь в мастерскую, пусть хорошенько его смажут. Я конечно, мог бы и сам это сделать, ведь я лучший в мире *моторист*, да только времени у меня нет... Да, пожалуй, надо отправиться в мастерскую, чтобы лечь на генеральную смазку. (s 12)

Här behöver Karlsson serva sin motor och menar att han själv är världens bästa motorskötare. *Моторист* används av Braude/Beljakova. Ožegov förklarar det som ”рабочий, обслуживающий моторы, двигатели”. Det är alltså ett ryskt ord som betecknar just en person som arbetar med motorer.

16. AL: ”Tänk så olika det kan vara - jag, jag heter Karlsson”, sa Karlsson. ”Bara Karlsson och ingenting annat. *Hejsan hoppsan*, Lillebror.” ”*Hejsan hoppsan*, Karlsson”, sa Lillebror. (s 10-12)

ЛЛ:- А меня, как это ни странно, зовут Карлсон. Просто Карлсон, и все. *Привет*, Малыш! – *Привет*, Карлсон, - сказал Малыш. (s 12)

Б/Б:- Подумать только, - восхитился Карлссон, - что можно зваться по-разному. А вот меня зовут Карлссон, только Карлссон и больше никак. *Привет*, Малыш! – *Привет*, Карлссон! - ответил Малыш. (s 9)

Привет, ”hej”, används på de flesta ställen av Lungina (12 gånger) för att översätta hejsan hoppsan. Braude/Beljakova använder ordet på två ställen, när Karlsson och Lillebror presenterar sig för varandra första gången, samt dubblerat (привет, привет!) på ett ställe. Även här har översättarna valt ett vanligt ryskt ord istället för att översätta Karlssons uttryck ord för ord.

17. AL: ”Plutti-plutti-plutt... och sen gör man så här”, sa Karlsson. (s 76)

Б/Б: Тю-тю-тю, карапуз! - повторил Карлссон.
- А потом нужно делать вот так. (s 48)

Тю-тю-тю, карапуз används av Braude/Beljakova för att översätta plutti-plutti-plutt, på ett ställe bara *тю-тю-тю*. *Тю-тю* förklarar Ožegov som att ”Нет кого-чего-н., исчез, пропал или кончился”. *Карапуз* förklaras som ”Толстый, пухлый малыш”. Översättarna använder orden som en ramsa som Karlsson säger, istället för att direktöversätta hans plutti-plutti-plutt.

3.1.6 Utelämning av ord

På några ställen i de ryska översättningarna har de svenska neologismerna eller delar av ett ord utelämnats. Skott tar upp att det finns flera utelämnade ord och meningar i Lunginas översättning av Karlsson-böckerna. En del av dessa antar han beror på att orden och meningarna varit för svåra att översätta medan andra snarare beror på misstag eller slarv. Meningen har ibland skrivits om för att fungera på ryska utan någon motsvarighet till den svenska neologismen.

18. AL: ”Lugn, bara lugn”, sa Karlsson. ”Jag tar dej på ryggen, och, *hejsan hoppsan*, flyger vi opp till mej!” (s 40)

Б/Б: Только без паники! - сказал Карлссон. Я посажу тебя на спину, и полетим ко мне домой! (s 38)

Här har ordet *hejsan hoppsan* utelämnats i översättningen, vilket kan bero på att ordet inte här används som hälsningsfras som på de flesta andra ställen, utan för att beskriva hur Lillebror och Karlsson ska flyga upp på taket till Karlssons hus. Hur flygturen ska gå till framgår dock på ryska ändå.

19. AL: ”Förtjust”, sa Karlsson. ”Det blir roligt för dom att få träffa mej, vacker och *genomklok* som jag är!” (s 22-23)

ЛЛ: - Конечно! С восторгом!– ответил Карлссон.–Им будет очень приятно меня увидеть– ведь я такой красивый и *умный*... (s 20)

Умный, ”klok”, används av Lungina som översättning av *genomklok*. Här har bara ena halvan av det sammansatta ordet översatts.

20. AL: ”Jag måste nog in på verkstad och rundsmörjas. Kunde naturligtvis göra det själv”, sa han, ”för jag är världens bästa *motorskötare*, men jag har inte tid... nej, jag tror jag lägger in mej på verkstad.” (s 16)

ЛЛ: - Мотор что-то барахлит. Надо будет залететь в мастерскую, чтобы его там смазали. Конечно, я и сам мог бы это сделать, да, беда, нет времени... Думаю, что я все-таки загляну в мастерскую. (s 16)

Här har det nybildade ordet *motorskötare* utelämnats i Lunginas översättning och även hela bisatsen där ordet finns med.

3.1.7 Förtydliganden

På flera ställen har neologismerna översatts med ryska ord som förtydligar och säger mer än det som sägs i originalet. Det som bara antyds på svenska sägs tydligt och klart på ryska.

21. AL: ”Ja, men Karlsson är i alla fall världens bästa *ångmaskinskötare*”, sa Lillebror och såg allvarsamt på sin mamma. (s 18)

ЛЛ: - Понимаю, но всё равно Карлсон - лучший в мире *специалист по паровым машинам*, - ответил Малыш и серьезно смотрел на свою маму. (s 17)

Б/Б: - Но ведь Карлссон лучший в мире *запускатель*, - не соглашался Малыш и серьезно посмотрел на маму. (s 14)

Специалист по паровым машинам, ”specialist/expert på ångmaskiner”, används av Lungina. Av det svenska ordet *ångmaskinskötare* framgår att det är en person som sköter ångmaskiner, medan det ryska ordet förtydligar att det är fråga om en expert/specialist på ångmaskiner. Detta framgår dock redan av att Karlsson beskriver sig som ”världens bästa” *ångmaskinskötare*.

Запускатель паровых машин används av Braude/Bejakova för att översätta *ångmaskinskötare*. *Запускатель* är enligt Dal' ”кто что-либо запускает, в разных значениях”. Ordet förekommer bara hos Dal', vilket tyder på att det är ett ovanligt ryskt ord. *Запускать* översätts av Norstedts bl a som ”starta, sätta igång”. Här förtydligas att det är en person som startar ångmaskiner, vilket är vad Karlsson gör med Lillebrors ångmaskin.

22. AL: ”Jag ska städa lite först, men det ska inte ta lång tid. Världens bästa *snabbstädare*, gissa vem det är”, undrade Karlsson skälmaktigt. (s 21)

ЛЛ: - Я должен сначала прибраться у себя в доме. Но на это не уйдёт много времени. Ты ведь догадываешься, кто лучший в мире *мастер скоростной уборки комнат*? (s 19)

Мастер скоростной уборки комнат, ”mästare i snabb städning av rum”, används av Lungina. Här framgår att det är en som är mästare på städning vilket inte framgår av ordet *snabbstädare*. Det förtydligas att Karlsson är ”världens bästa” *snabbstädare* och att det är just rum han städar.

23. AL: ”Underbart god köttbulle! Man skulle nästan kunna tro att världens bästa *köttbullemakare* hade gjort den, men det har han ju bevisligen inte”, sa Karlsson. (s 26)

ЛЛ: На редкость вкусные тефтельки! Можно подумать, что их делал лучший в мире *специалист по тефтелям*. Но ты, конечно знаешь, что это не так, - добавил он. (s 24)

Специалист по тефтелям, ”köttbullespecialist/expert” används av Lungina för köttbullemakare. Här är det ryska ord med samma form som de svenska orden, men i den ryska översättningen förtydligas återigen att det är någon som är bra på att göra köttbullar, som är expert/specialist på detta, vilket inte framgår av ordet köttbullemakare.

24. AL: ”Jag vet vad för en medicin jag kan ta”, sa han. ”Vad då för en”, undrade Lillebror. ”Karlsson på takets *kuckelimuckmedicin*.” (s 63)

ЛЛ: - Сказать тебе, какое лекарство я бы сейчас принял? - Какое? - поинтересовался Малыш. - «*Приторный порошок*» по рецепту Карлсона, который живёт на крыше. (s 49)

Б/Б: -Я знаю, какое мне нужно принимать лекарство, - сказал он. - Ну и какое же? - спросил Малыш. - Лекарство Карлссона, который живёт на крыше, - *чмок-чмок-вкуснятина!* (s 40)

Karlssons kuckelimuckmedicin består av godis, choklad och kakor. *Приторный порошок* är det uttryck Lungina använder för kuckelimuckmedicinen. Ožegov förklarar приторный som ”Слишком сладкий”. Det förtydligas att det är ett alltför sött pulver, vilket inte framgår av själva ordet på svenska.

Чмок-чмок-вкуснятина används av Braude/Bejakova. Чмок betyder enligt Norstedts ”smack”. Вкуснятина tas inte upp av Ožegov eller Dal' men kommer av вкусно – ”gott”. Även här förtydligar översättarna att det är något gott.

25. AL: ”Lugn, bara lugn”, sa Karlsson. ”Jag tar dej på ryggen, och, *hejsan hoppsan*, flyger vi opp till mej!” (s 57)

ЛЛ: Спокойствие, только спокойствие! – бодро ответил Карлсон. - Я посажу тебя на спину, и *раз, два, три!* – мы полетим ко мне. (s 45)

Hejsan hoppsan som är Karlssons hälsningsfras används här när Karlsson förklarar hur Lillebror ska följa med honom upp på taket. Lungina har översatt det som ”ett, två, tre”. Orden har i sig en annan betydelse och tillhör en annan ordklass än hejsan hoppsan. De förtydligar hur fort och lätt det kommer att gå att ta sig upp på taket.

26. AL: ”*Hejsan hoppsan*, Lillebror, nu är jag glad igen”, sa Karlsson. (s 40)

ЛЛ: Ну, Малыш, вот я и снова весел! (s 35)

Hejsan hoppsan används här av Karlsson när han har varit på dåligt humör och Lillebror har blidkat honom med en present. Karlsson talar om att han är glad igen. *Hy* används här av Lungina. Dal' förklarar det som bl a "Союз согласия или уступки". Ordet förtydligar att Karlsson gått med på Lillebrors blidkningsförsök.

3.2 Översättning av *filura*

Filura och olika avledningar och sammansättningar med detta ord är de neologismer som förekommer flest gånger i *Lillebror och Karlsson på taket*. Filur betyder på svenska enligt SAOL "skojare, skälm" och av det har verbet filura bildats. Det används av Karlsson i många olika sammanhang där han busar, skojar, hittar på hyss eller rackartyg eller spelar någon ett spratt. I båda översättningarna översätts filura och filureri, filurhund och filurare med många olika ryska ord. Skott har funnit att filura och dess avledningar översatts på 20 olika sätt av Lungina i de tre böckerna om Karlsson.

3.2.1 Transposition

På ett par ställen har meningen skrivits om i de ryska översättningarna. I vissa fall har ordet filura både skrivits om och förtydligats vilket tas upp under Förtydliganden.

27. AL: "Här ska du få se på *filureri*", sa Karlsson och hängde upp en korvskiva på dörrhandtaget till kokvrån. (s 80)

ЛЛ: - Вот сейчас ты увидишь, что значит *проказничать*. – И Карлсон нацепил кусочек колбасы на дверную ручку. (s 63)

Б/Б: Сейчас ты увидишь, как я *проказничаю*, заявил Карлссон и подвесил кусочек колбасы на ручку кухонной двери. (s 49)

Substantivet filureri har i översättningarna skrivits om till ett verb. *Проказничать* översätts av Norstedts som att "busa, ha något rackartyg (fuffens) för sig", vilket är det Karlsson gör när han filurar. Jefremova förklarar det som att "Заниматься проказами [проказа I]; шалить, озорничать".

28. AL: Men eftersom han inte visste hur Karlsson hade tänkt sig att *filura* den här gången kunde han inte berätta det för Krister och Gunilla. (s 100)

ЛЛ: Но так как он не знал, какую *проделку* на этот раз затеял Карлсон, то ничего не сказал об этом Кристеру и Гунилле. (s 79)

Här har filura översatts med *проделка*, "bus, rackartyg", och skrivits om till ett substantiv på ryska. Meningen innehåller fyra verb och ett hjälpverb på svenska, vilket gör det till en

komplikerad mening som Lungina förenklat genom att göra om ett av verben till ett substantiv.

3.2.2 Modulation

Översättarna har på några ställen översatt filurandet med olika uttryck för just bus och rackartyg. De har inte direktöversatt filura och skapat någon motsvarande neologism på ryska men har använt andra ord med liknande innebörd.

29. AL: Lillebror kände också att han hade fått nog av *filureri*. (s 88) Б/Б: Малыш тоже решил, что сыт этими *проказами*. (s 54)

Filureri har här översatts med *проказы*, vilket Jefremova förklarar som ”Шалость, проделка.” Braude/Beljakova har använt ett ryskt ord för rackartyg och bus. Ord som filura och filurare översätts också med ord bildade av *проказа*.

30. AL: ”Nu ska vi *filura* lite innan vi ger oss iväg”, sa Karlsson. (s 80) ЛЛ: - А теперь, прежде, чем уйти отсюда, давай *попроказничаем*, - предложил Карлсон. (s 62) Б/Б: - А теперь, - сказал Карлссон, -прежде чем уйти, давай *попроказничаем* немножко. (s 49)

31. AL: För han är världens bästa *filurare*. (s 154) ЛЛ: Ведь известно, что он лучший в мире *проказник!* (s 118)

Попроказничать används här i båda översättningarna. *Проказничать* är det ord som Braude/Beljakova oftast använder för att översätta filura. Som nämnts har det betydelsen av just bus och rackartyg. För filurare använder Lungina *проказник* som är avlett av samma ord.

32. AL: Lillebror kände också att han hade fått nog av *filureri*. (s 88) ЛЛ: Малыш тоже был сыт по горло сегодняшними *проделками*. (s 69)

Проделки används här som översättning av filureri. Det är enligt Ožegov ”Предосудительный или шутливый поступок” och översätts av Norstedts som ”bus, rackartyg, spratt”. Lungina har valt ett av ryskans ord för bus och rackartyg för att översätta filureri.

33. AL: ”Jag tycker vi skulle *filura* lite”, sa Karlsson. (s 74) Б/Б: Давай-ка *пошалим* немного. (s 47)

Här har Braude/Beljakova översatt *filura* med *пошалить*, vilket Norstedts översätter som ”busa, vara odygdig”. ”Провести нек-рое время в шалостях” är den förklaring som Ožegov ger av ordet. Det är ytterligare ett ryskt ord för bus som använts för att översätta *filura*.

3.2.3 Förtydliganden

Filura är ett mångtydigt lite mystiskt ord som översättarna på de flesta ställen valt att förtydliga och översätta i klartext vad det handlar om.

34. AL: ”Jag brukar spela omkring på taket om kvällarna och *filura* lite med folk som bor i alla dom här vindskuporna.” ”Hur gör du då”, undrade Lillebror. ”Jag *filurar* olika åt olika folk förstås.” (s 74)

ЛЛ: - Я частенько гуляю по вечерам на крышах и люблю *подиутить* над людьми, живущими вот в этих мансардах. - Как *подиутить*? – спросил Малыш. – Над разными людьми по-разному. (s 57)

Б/Б: Я частенько слоняюсь вечерами по крыше и *подиучиваю* над людьми, которые живут в мансардах. - А как ты над ними *подиучиваешь*? – спросил Малыш. – Ну, ясное дело, шуток у меня много. (s 47)

Подиучивать /подиутить har använts här som översättning av *filura*. Det betyder enligt Dal' ”подшутить над кем, сделать или сказать что для осмеяния кого; подтрунивать, подсмеиваться”. Norstedts översätter ordet som att ”skoja/driva med”. Det används t ex när Karlsson föreslår att han ska gömma sig för Lillebrors kompisar som är på väg in i huset och förtydligar då bilden av att Karlsson ska skoja med dem, vilket inte framgår lika klart av ordet *filura*.

35. AL: Då skrattade Karlsson så att magen hoppade, och sedan sa han: ”Nu ska jag inte *filura* mer idag.” (s 88)

ЛЛ: Услышав их ругань, Карлсон расхохотался так, что у него затрясся живот. - Ну, на сегодня хватит *развлечений!* – проговорил он сквозь смех. (s 69)

Развлечение betyder enligt Norstedts ”nöje, underhållning, förströelse”. Det talar om att Karlsson och Lillebror haft roligt, vilket inte ordet *filura* i sig talar om. Dock framgår det roliga på svenska av sammanhanget. Lungina har även använt sig av transposition och skrivit om meningen med substantiv istället för ett verb som på svenska.

36. AL: ”Dom ska vi *filura* med”, viskade han till Lillebror. (s 98)

ЛЛ: - Подожди, мы сейчас с ними *сыграем штуку!* - прошептал он Малышу. (s 78)

Сыграть штуку används när Lillebrors kompisar är på väg in i rummet och Karlsson vill skoja med dem. Штука kan enligt Dal' innebära bl a ”Ловкая, искусная проделка”, dvs att ”spela ett spratt”. Det är en annan grammatisk konstruktion med verb + substantiv. Här

förtydligas att Karlsson ska skoja med Lillebrors kompisar, vilket inte framgår lika klart av ordet *filura*.

37. AL: ”Man skulle förstås kunna *filura* lite med brandkåren”, föreslog Karlsson. Men Lillebror ville inte *filura* mer. (s 89)

ЛЛ: - А было бы неплохо слегка *поразлечься* с пожарными..., заметил Карлсон. Но Малыш не хотел больше *развлекаться*. (s 70)

Развлекаться /поразлечься, ”roa sig, ha lite roligt”, används här i Lunginas översättning för *filura*. Här förtydligas återigen att de skulle kunna ha lite roligt med brandkåren.

38. AL: ”En filt... Det är just vad vi behöver. Jag visste väl att jag skulle *filura* ut nånting”. ”Vad är det du har *filurat* ut”, frågade Lillebror. (s 41)

Л/Л: -Именно одеяло нам и нужно. Я не сомневался, что *придумаю* какую-нибудь *штуку*... – Что же ты *придумал?* – спросил Малыш. (s 35)

ББ: - Одеяло – вот что нам нужно. Я же знал – обязательно *сообразжу* что-нибудь. - И что ты *сообразил?* (s 29)

Придумать штуку, ”att tänka ut ett trick”, används också i båda översättningarna i de situationer där Karlsson *filurar ut* något. Här är det en annan grammatisk konstruktion än på svenska med ett verb + substantiv. Även här förtydligas att Karlsson tänker ut något.

Сообразить innebär enligt Dal' ”раздумывать, размышлять, гадать, применять”.

Norstedts översätter det bl a med att ”tänka ut, räkna ut”. Det används i båda översättningarna i de situationer när Karlsson funderar och säger att han ska *filura ut* något. Det förstärker bilden av att Karlsson funderar och tänker ut något.

39. AL: ”Vet du vad jag tror”, viskade Karlsson. ”Jag tror att dom där busarna håller på och *filurar* alldeles själva. Men det ska dom bara låta bli!” (s 83)

ЛЛ: - Знаешь, что я думаю? - прошептал Карлсон. - Я думаю, что мои жулики *затеяли что-то нехорошее*. Но мы им помешаем... (s 65)

Här är det bovarna Fille och Rulle som *filurar*. De tänker stjäla från sin gäst Oskar vilket Lungina väljer att förtydliga genom att översätta *filura* med *затеять что-то нехорошее*.

Dal' förklarar *затеять* som ”вздумывать, придумывать, выгадывать, вымышлять и замышлять”. Norstedts översätter det som att ”börja, ta sig för”, d v s ”ta sig för något dåligt/dumt”. Det är en annan grammatisk konstruktion med verb + pronomen + adjektiv på ryska. Lungina har alltså översatt genom transposition och genom att förtydliga.

40. AL: ”Jag slår mig i backen på att dom hålls och *filurar* den där stackarn med röda slipsen”, viskade han till Lillebror. (s 83)

ЛЛ: - Готов поспорить - они хотят *обобратить* этого беднягу в красном галстуке! (s 65)

Б/Б: -Держу пари, что они хотят *облапошить* этого беднягу в красном галстуке, - снова зашептал он. (s 52)

I sammanhanget där Fille och Rulle *filurar* förtydligas här i båda översättningarna att de tänker stjäla. *Обобратить* används av Lungina och innebär enligt Ožegov just ”Отнять всё, что есть, ограбить, разорить”. *Облапошить* används av Braude/Beljakova och förklaras av Ožegov som ”Обмануть, обдурить.” Det har alltså mer betydelsen av att bedra, vilket är vad Fille och Rulle gör med sin gäst.

41. AL: ”Jag tycker vi skulle *filura* lite”, sa Karlsson. (s 74)

ЛЛ: - Я думаю что настало время нам немножко *повеселиться*, – сказал Карлсон. (s 57)

Повеселиться, ”ha lite roligt, roa sig lite”, används en gång av Lungina. Det förtydligar att Karlsson och Lillebror ska ha roligt, vilket inte sägs uttryckligen på svenska.

42. AL: Men eftersom han inte visste hur Karlsson hade tänkt sig att *filura* den här gången kunde han inte berätta det för Krister och Gunilla. (s 100)

Б/Б: Но не зная, какой *номер* Карлссон vzdumaet теперь *выкинуть*, он решил ничего не говорить об этом Кристеру с Гунилой. (s 63)

Braude/Beljakova har här översatt genom transposition. De har skrivit om meningen på ryska med ett verb +substantiv istället för bara ett verb. *Выкинуть номер* innebär enligt Ožegov ”совершить какой-н. предосудительный, странный, смешной поступок.” Det förtydligar att Karlsson tänker göra något konstigt och lustigt.

43 AL: Karlsson kan gå omkring och *filura* i lugn och ro, och det är just vad han gör också. För han är världens bästa *filurare*. (s 154)

Б/Б: Карлссон может преспокойно летать где захочет и *озорничать* сколько угодно, именно этим он и занимается. Ведь он лучший в мире *озорник*. (s 94)

Озорник och *озорничать* är båda bildade av oзорство, vilket Ožegov beskriver som ”Непозволительная шалость, задорное, нарушающее порядок поведение.” Norstedts översätter orden som ”rackarunge” och att ”busa, göra rackartyg”. Braude/Beljakova förtydligar här att Karlsson gör sådant som inte är tillåtet.

44. AL: ”Jag *filurar* olika åt olika folk förstås. Aldrig samma *filureri* två gånger. Världens bästa *filurare*, gissa vem det är!” (s 74)

ЛЛ: - Над разными людьми по-разному. И я никогда не повторяю дважды одну и ту же шутку. Угадай, кто лучший в мире *шутник*? (s 57)

Шутник, ”skämtare”, används av Lungina en gång, vilket förtydligar vad en filurare gör, att han skämtar.

45. AL: ”Vänta lite, så ska jag nog filura ut någonting. Världens bästa *filurare* - det är Karlsson på taket.” (s 41)

ЛЛ: - Подожди минутку! Я сейчас придумаю какую-нибудь штуку. Лучший в мире *мастер на всевозможные проказы* – это Карлсон, который живет на крыше. (s 34)

Б/Б: Погоди-ка, сейчас я что-нибудь соображу, - пообещал Карлссон. - Лучший в мире *соображатель* – это Карлссон, который живет на крыше. (s 28)

Мастер на всевозможные проказы används en gång av Lungina som översättning av filurare, dvs ”mästare i alla möjliga bus/upptåg/spratt”. Här är det åter fråga om transposition och en annan grammatisk konstruktion med substantiv + preposition + adjektiv + substantiv. Uttrycket förtydligar att det är fråga om alla möjliga bus och upptåg, vilket inte framgår av svenskans filurare. Dessutom förtydligas att Karlsson är mästare på detta. Det sägs dock redan både på ryska och på svenska genom att han beskriver sig som ”världens bästa” filurare.

Соображатель, ”en som tänker ut eller räknar ut något”, har Braude/Beljakova använt här för filurare. Att de valt det ordet kan bero på att Karlsson precis innan sagt att han ska filura ut något, vilket översatts med verbet сообразить. Det klargör vad Karlsson gör i kontexten när han beskriver sig som filurare, att han tänker ut något.

46. AL: ”Ja, mina kära vänner... och Kirre”, sa Karlsson. Här ser ni *filurhunden* Ahlberg. Hunden som kan göra allt. Ringa i telefon, flyga, baka bullar, prata, lyfta på benet... allting!” (s 128)

ЛЛ: - Так вот, дорогие мои друзья, и ты, Кирре – сказал Карлсон, - перед вами *учёная собака* Альберг. Она умеет делать всё: звонить по телефону, летать, печь булочки, разговаривать и поднимать ножку. Словом, все. (s 99)

Б/Б: - Так вот, мои друзья... и Кирре, - сказал Карлссон, - перед вами *умный пёсик* Альберг. Он умеет всё: звонить по телефону, летать, печь булочки, разговаривать, поднимать лапу... одним словом... все! (s 79)

Filurhund använder Karlsson om en valp som han har med när han uppträder som trollkarl inför Lillebrors kompisar. Han låtsas bl a att hunden kan prata. *Учёная собака* används av Lungina för filurhund. Enligt Norstedts och Ožegov kan учёный betyda дрессированный, ”dresserad” i samband med djur. Här blir betydelsen ”dresserad eller lärd hund”, vilket är en lite annan och mer vardaglig betydelse än filurhund. Det är ryska ord men ett adjektiv och ett substantiv istället för två substantiv som på svenska.

Умный пёсик, ”klok liten hund”, används av Braude/Beljakova för filurhund. Här är det också ett adjektiv + substantiv som används istället för två substantiv. Det ger en klarare bild av vad det är för hund jämfört med det svenska filurhund.

Весёлый пёс, ”glad, lustig hund”, används också av Braude/Beljakova för filurhund. De har använt ett adjektiv + substantiv istället för två substantiv. Även här ges det en mer vardaglig bild på ryska av hunden ifråga. Det förtydligas i översättningen att hunden är glad.

47. AL: ”Jag filurar olika åt olika folk förstås. Aldrig samma *filureri* två gånger. (s 74)

ЛЛ: - Над разными людьми по-разному. И я никогда не повторяю дважды одну и ту же *шутку*. (s 57)

Б/Б: - Ну ясное дело, шуток у меня много. Никогда не повторяю одну *шутку* два раза. (s 47)

Шутка, ”skämt”, används på ett ställe i vardera översättningarna. *Filureri* ges här en mer specifik innebörd av skämt. Det förtydligas att man skämtar när man filurar.

48. AL: ”Världens bästa filurare, gissa vem det är?” (s 74)

ЛЛ: Угадай, кто лучший в мире *выдумщик*? (s 75)

Б/Б: Угадай, кто самый лучший в мире *шутильщик*? (s 47)

Выдумщик är enligt Ožegov ”Человек изобретательный, ловкий на выдумки, придумщик.” Norstedts översätter det även som ”luring”. Braude/Beljakova har även här valt att klargöra vad en filurare är, att det är en luring, en påhittig person.

Шутильщик är ytterligare ett ord som används på ryska för filurare i båda översättningarna. Inget av de ovan nämnda lexikonen tar upp ordet men det kommer av *шутить* – ”skämta”. Det är alltså inget vanligt ryskt ord. Det betonar dock att en filurare är en som skämtar.

3.2.4 Utelämning av ord

På ett ställe har filurandet utelämnats i Lunginas översättning.

49. AL: ”Nåja”, sa Karlsson, ”det kan också vara på tiden för mig att sticka in och lägga mej. Visserligen har vi tagit det lugnt och inte *filurat* så mycket, men jag hade i alla fall minst tretti fyrte graders feber i morse, det får vi komma ihåg!” (s 89)

ЛЛ: - Ну, что ж – сказал Карлсон, - пожалуй, мне тоже пора ложиться спать. Конечно мы вели себя очень тихо, прямо скажу - примерно. Но не надо забывать, что у меня сегодня утром был сильный жар, не меньше тридцати-сорока градусов. (s 70)

4 Sammanfattning

Både Lungina och Braude/Beljakova har använt flera av de metoder som Vinay och Darbelnet beskriver. I några fall har de gjort direktlån och använt de svenska neologismerna som lålord. Det gäller då ord som har karaktären av ramsa eller formel på svenska. Många svenska neologismer som bildats genom sammansättning har de översatt genom översättningslån, som t ex tuppmålare. Braude/Beljakova har använt översättningslån i något fler fall än Lungina. Direktöversättning har Braude/Beljakova använt i något enstaka fall.

Att det varit svårt att direktöversätta de svenska orden beror förstås på att de är neologismer. De är inga vanliga svenska ord som motsvaras av vanliga ord på ryska. Istället har flera av orden översatts genom transposition. Fraser med t ex ordet mormorig har skrivits om. Översättarna har även översatt genom modulation, de har använt lite andra ord och uttryck för att få fram budskapet. T ex har de inte direktöversatt trollerimakare utan använt ett vanligt ryskt ord för trollkarl. På några ställen har översättarna utelämnat den svenska neologismen och skrivit om meningen på ryska utan någon motsvarighet till det svenska ordet. Det gäller framför allt i Lunginas översättning. Slutligen har översättarna i många fall förtydligat på ryska sådant som är underförstått på svenska.

Lungina har förtydligat de svenska orden i fler fall än Braude/ Beljakova. Filura och de andra orden med samma ursprung har i de allra flesta fall förtydligats i översättningarna. Filura är ett mångtydigt ord som Karlsson använder i många olika sammanhang vilket gör det svårt att hitta ett ryskt ord som innefattar allt det som ryms i filura.

Skott finner i sin undersökning av Lunginas översättning just att hon valt att förtydliga och förklara mer än i originalet. Hon har ”översatt till ryska den ”klartext” som dolt sig under ”kodordet” filura” (Skott, s. 101). Skott menar att Karlssons språk blivit utslätat i den ryska översättningen. Munday menar att det är vanligt att översättningar blir mer utslätade än källtexten.

En lösning för att översätta de svenska neologismerna skulle kunna vara att skapa liknande neologismer på ryska för t ex filura. Översättarna av *Lillebror och Karlsson på taket* har dock bara i något enstaka fall använt sig av ord som inte funnits med i de här undersökta lexikonerna. Att de inte använt sig av ryska neologismer i fler fall kan ha många anledningar. Som Oittinen tar upp är översättare för barn påverkade av sin tid och kultur och sin barnsyn. Kanske har översättarna strävat efter att barn ska kunna förstå måltexten och undvikit nya och svåra ord. Skott påpekar att det rådde andra normer för barnlitteratur i Sovjetunionen än i Sverige. Man var noggrann med att ha ett vårdat språk och ville att barnen skulle lära sig korrekta uttrycks sätt. Att leka med språket och översätta de svenska neologismerna med ryska neologismer hade kanske setts som olämpligt och som ”dålig” barnlitteratur.

Braude/Beljakova använder dock fler ovanliga ord och fler ord som ligger närmare den svenska källtexten. Oittinen menar att politiska förändringar även kan medföra förändringar av översättningsideal. 1994, när Braude/Beljakovas översättning kom ut, hade Sovjetunionen fallit och de levde i ett nytt modernt Ryssland med fler kontakter med västvärlden. Kanske blev det då viktigare för översättare att vara trogna källtexten och dess författare. Kanske hade översättarna personligen en annan syn på barn och översättning. De språkliga idealen har med tiden ändrats även i Ryssland och på senare år har neologismer och att leka med språket blivit mer och mer vanligt även i rysk litteratur för barn.

Som Skott konstaterar blev Lunginas översättning snabbt mycket populär, trots en del felöversättningar. Han funderar på om en bidragande orsak till populariteten kanske är just att Karlsson och hans språk blivit utslätat och kanske lättare att förstå och ta till sig. Oittinen påpekar att nya översättningar av kända verk sällan blir lika populära som den tidigare översättningen som många känner till och vuxit upp med, även om den nya översättningen skulle vara språkligt mer lättförståelig och mer trogen originalet. Kanske vill dagens ryska föräldrar att deras barn ska få växa upp med och lära känna samme Karlsson som de själva älskat i sin barndom.

Referenslista

Edström, Vivi (2000) *Astrid Lindgren – Vildtoring och lägereld* Andra tryckningen Stockholm: Rabén & Sjögren

Ingo, Rune (1991) *Från källspråk till målspråk; Introduktion i översättningsvetenskap* Lund: Studentlitteratur

Lindgren, Astrid (2002) *Karlsson, kotoryj živet na kryše* [chudožnik Jevgenij Medvedev ; N. K. Beljakova, L. Ju. Braude, perevod] Moskva: Oniks

Lindgren, Astrid (2002) *Madicken* Nionde upplagan Stockholm: Rabén & Sjögren

Lindgren, Astrid (2003) *Lillebror och Karlsson på taket* Elfte upplagan Stockholm: Rabén & Sjögren

Lindgren, Astrid (2003) *Pippi Långstrump* Tjugoåttonde upplagan Stockholm: Rabén & Sjögren

Lindgren, Astrid (2004) *Tri povesti o Malyše i Karlsoně* [perevod so švedskogo L. Lunginoj] Sankt Petersburg: Azbuka-klassika

Munday, Jeremy (2012) *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. 3rd ed. London & New York: Routledge.

Nationalencyklopedin (1994) Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker AB

Norstedts ryska ordbok (2007) Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Oittinen, Riitta (2000) *Translating for children* New York: Garland Publishing, Inc

Skott, Staffan (1977) *Karlsson på taket i rysk översättning, i: En bok om Astrid Lindgren*, red av Mary Ørvig Stockholm: Rabén & Sjögren

Slovar' V. I. Dalja <http://www.booksite.ru/fulltext/dal/dall/> hämtad 2015-06-01

Sovremenyj tolkovyj slovar' russkogo jazyka Jefremovoj
<http://dic.academic.ru/contents.nsf/efremova/> hämtad 2015-06-01

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket Trettonde upplagan
http://www.svenskaakademien.se/svenska_sprakets/svenska_akademiens_ordlista/saol_13_pa_natet/ordlista

Tolkovyj slovar' russkogo jazyka Ožegova <http://dic.academic.ru/contents.nsf/ogegova/> hämtad 2015-06-01

Bilaga De svenska neologismerna och deras ryska översättning

Astrid Lindgren	Лунгина	Брауде/Белякова
Filura (16 gånger)	<p>поразвлекься/развлекаться (2)</p> <p>Сообразить (2)</p> <p>Подшутить (2)</p> <p>Попроказничать/проказничать (2)</p> <p>Придумать штуку (1)</p> <p>Затеять что-то нехорошее(1)</p> <p>Обобратить(1)</p> <p>Повеселиться (1)</p> <p>Хватит развлечений(1)</p> <p>сыграть штуку(1)</p> <p>затеять проделку(1)</p> <p>_____ (1)</p>	<p>Проказничать/попроказничать (6)</p> <p>Придумать штуку (2)</p> <p>Подшучивать (2)</p> <p>Облапошить (1)</p> <p>Подшутить (1)</p> <p>Озорничать (1)</p> <p>Вздумать выкинуть номер (1)</p> <p>Сообразить (1)</p> <p>Пошалить (1)</p>
Hejsan hoppсан (14 gånger)	<p>Привет (12)</p> <p>Ну (1)</p> <p>Раз два три (1)</p>	<p>Хейсан-хоппсан (7)</p> <p>Хейсан-хоппсан! Привет (3)</p> <p>Привет (2)</p> <p>Привет! Привет! (1)</p> <p>_____ (1)</p>
Ångmaskinskötare (7 gånger)	<p>Специалист по паровым машинам (7)</p>	<p>Запускатель (5)</p> <p>Запускатель паровых машин (2)</p>
Plutti-plutti-plutt (6 gånger)	<p>Плюти-плюти-плют (6)</p>	<p>Тю-тю-тю, карапуз (5)</p> <p>Тю-тю-тю (1)</p>
Filurare (4 gånger)	<p>Мастер на всевозможные проказы (1)</p> <p>Шутник (1)</p> <p>Шутильщик (1)</p> <p>Проказник (1)</p>	<p>Соображатель (1)</p> <p>Шутильщик (1)</p> <p>Выдумщик (1)</p> <p>Озорник (1)</p>
Filureri (3 gånger)	<p>Шутка (1)</p> <p>Проделки (1)</p> <p>Что значит проказничать (1)</p>	<p>Шутка (1)</p> <p>Проказы (1)</p> <p>Как я проказничаю (1)</p>

Kuckelimuckmedicin (3 gånger)	Приторный порошок (3)	Чмок-чмок-вкуснятина (3)
Trollerimakare (3 gånger)	Фокусник (3)	Фокусник (3)
Byggmakare (2 gånger)	Строитель (2)	Строитель (2)
Tuppmålare (2 gånger)	Рисовальщик петухов (2)	Рисовальщик петухов (2)
Filurhund (2 gånger)	Учёная собака (2)	Умный пёсик (1) Весёлый пёс (1)
Genomklok (2 gånger)	Умный (2)	Чертовски умный (2)
Snabbstädare (2 gånger)	Мастер скоростной уборки комнат (2)	Быстрый прибиральщик (2)
Kaffedrickningsstund (1 gång)	Эти минуты, когда вся семья пила кофе	Сидеть за кофейным столом
Köttbullemakare (1 gång)	Специалист по тефтелям	Котлетный мастер
Raret (1 gång)	Такая милая	Хорошая-прехорошая
Mormorig (1 gång)	Похожа на бабушку	Бабушка - так бабушка, она куда настоящее
Tårtätare (1 gång)	Истребитель пирогов	Поедатель торта
Motoriserat (1 gång)	С мотором	моторизованное
Motorskötare (1 gång)	_____	моторист